

Turán 42

AKADEMİK İLİM, FİKİR VE MEDENİYET DERGİSİ

2020/42

Turan Postası:

Bir Kitap: "Marshall Planı" Soğuk Savaşın Şafağında III Dr. Aslan Yaman

"Zorakî Dayanışma" Olarak Doğu Gelenekselciliği
(Antropolojik Yaklaşım) 1 Viktor V. Boçarov
Çev. Eva Qurbanova

Kültürel Çatışmalar ve Kimlik Krizi 7 Prof. Dr. Anıl Çeçen

Türkiye Fakir Kalmaya Neden Mahkûmdur? 2. Haberleşme
Sektöründeki Özelleştirmeler ve Türk Telekom'un
Özelleştirilmesi 17 Dr. Aslan Yaman

Liderlik Tarzı İle Lidere Güven İlişkisi 79 Şafiqullah Kargar

Temirbek Jürgenov Yaratıcılığındaki Halkı Bilgilendirme
Kavramı 89 Onaigul Turzhan,
Arystanova Gulkhany

Müzikâl Dombıra Bilimi: Eğitim İmkânları ve Beklentileri 99 Tapenov D., Kozhebeyev D.,
Khussainova G., Argingazinova G.,
D. Akbulatov

Anton Karl Fischer'in Gözünden Müslümanların
Budapeşte'deki Kutsal Ziyaret Yeri Gül Baba Türbesi 111 İsmail Tosun Saral

Türkçüler Derneği (Türkçü Teşkilatlar) 119 Turan CAN

Kalfatlı/Kalafat'lı Kuman/Kıpçak Türk Küyü Monoğrafisi 135 Yaşar Kalafat

Turan/42

AKADEMİK İLİM, FİKİR VE MEDENİYET DERGİSİ

12. Dönem / 2020

Beher fiyatı, 35,00 TL

Abonelik

35,00 TL x 4 Sayı, 140,00 TL

Kurumsal Abonelik

45,00 TL x 4 Sayı, 180,00 TL

ISSN

1305-4244

YAYIN TÜRÜ

YEREL SÜRELİ YAYIN

YAYIM HEYETİ

Şaban Teoman Duralı	Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli
Orhan Kavuncu	Ankara, Türkiye
Hakan Poyraz	Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul
Thierry Zarcone	Paris, Fransa
Alfina Sibgatullina	Moskova, Rusya Federasyonu
Julia Barta	Karaczag, Macaristan
Danuta Chemilovska	Varşova Üniversitesi, Polonya
Özkul Çobanoğlu	Hacettepe Üniversitesi, Ankara
Atilla Jorma	Turku, Finlandiya
Ali Fuat Öreñ	İstanbul Üniversitesi, İstanbul
Dr. Hilmi Özden	Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
K. Veli Nerimanov	Aydın Üniversitesi, İstanbul
László K. Marác	Amsterdam University, Hollanda
Rasim Ekşi	İstanbul, Türkiye
Ahmet Kartal	Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
İbrahim Şahin	Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
Halis Adnan Arslantaş	Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
Ömer Kul	İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Bu sayının editörü

Halis Adnan Arslantaş

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi

Sahibi ve Yazışları Müdürü
Doğu Araştırmaları Merkezi Adına
EROL CİHANGİR

Turan Araştırmaları Derneği Başkanı
Genel Koordinatör
HASAN BASRİ PEHLİVAN

Rusça Editör
EKATERİNA S. ŞEREMETEVA

İdare Merkezi

Doğu Araştırmaları Merkezi
Bab-ı Ali Yokuşu, Cemal Nadir Sk.
B. Milas Han No: 24/114
Sirkeci / İSTANBUL
Tel: +90 212 520 27 19
GSM: +90 532 494 14 60

Teknik Hazırlık
DBY Ajans

Baskı

Ofis Yayın Matbaacılık
Güven Sanayi Sitesi B Blok No: 386
Tel: 0212 576 47 15
Topkapı/İstanbul

bilgi@turanjeopolitigi.com

Yurtiçi Abonelik Bedeli

Yıllık 4 sayı 80 TL

Yurtdışı Abonelik Bedeli

Avrupa 80 Euro
ABD 80 Dolar

Erol Cihangir adına;

Ziraat Bankası (TL Hesabı) IBAN:
TR85 0001 0008 8945 6954 4150 05

Posta Çeki

Erol Cihangir
PTT Hesap No: 5861498

Turan Uluslararası Hakemli bir dergidir

Turan is a refereed academic journal

Turan is indexed and abstracted in ReserachBib

Turan Dergisi, Doğu Araştırmaları Merkezi tarafından Düşünce, Fikir ve Siyaset sahasında yayınlanan üç aylık bir dergidir. Dergide, içtimaî, beşerî, coğrafi, jeopolitik, ve tarihî ilimler yanında, derginin gündeme aldığı konularla, bu sahaya yakından ilgili olan araştırma, inceleme, tahlil ve mülakat yazılarına yer verilir. Yazıların muhtevassından yazar sorumlu olup, dergiye gönderilecek yazıların daha önce bir yerde yayınlanmamış olması gerekir. Gönderilen yazılar, hakemler tarafından değerlendirildikten sonra bir ay içinde yazarına yayınlanıp yayınlanmayacağı bildirilir. Gönderilen yazılar Microsoft Word dosyası olarak bilgi@turanjeopolitigi.com e-posta adresine gönderilmesi gereklidir. Yazılarda sosyal bilimlerde kullanılan APA referans sistemine uyulmasına itina gösterilmesi gerekir. Gönderilen makalelerin 150-200 kelime Türkçe özetleriyle, yazıların muhtevassını belirleyen üç anahtar kelimenin tesbit edilerek ilave edilmesi gerekmektedir. *Derginin 20. sayısında yer alan "Atilla'nın Cenaze Töreni ve Anasını Erba (Dört Unsur) Simgesi" adını taşıyan makale Hilmi Özden'e ait olup sehven İbrahim Şahin adıyla yayımlanmıştır. Bu hatadan dolayı özür dileriz.*

www.turanjeopolitigi.com

Bu dergi
Atilla Ayva'nın
katkılarıyla yayınlanmaktadır.

“Zorakî Dayanışma” Olarak Doğu Gelenekselciliği (Antropolojik Yaklaşım)

Çev. Eva Qurbanova

St. Petersburg Üniv., Prof. Dr. Viktor V. Boçarov*

Bu makale, Doğu'nun karakteristik bir özelliği olan “gelenekselciliği” ele almaktadır. Antropolojik yaklaşım, yazara, gelenekselciliğin “an’anevî toplum”daki kaynaklarını, onun Batı modernleşmesine tepkilerini görmesine yardımcı olmuştur. Batı modernleşme sürecinde “an’anevî toplumun” gerilemesiyle doğan kaosun üstesinden gelmek ve yeni tip sosyal dayanışmayı oluşturmak için muhtelif telafi mekanizmaları ortaya çıkarmıştır. Bu mekanizmalar “Protestan etiği”, hukuk, mesleki etik, ulus devletlerdir. Doğu devletinin istikrarı ve gelişimi “zorunlu dayanışma” ile “gelenekün gücünün” simülakrası kullanılarak sağlanmaktadır. Bu, siyasi elitlerin “an’anevî toplumun” dayanışmasını sağlayan “gelenek gücü” mekanizmalarını kullanma konusunda bilinçli bir faaliyeti olduğu anlamına gelmektedir. “Gelenek gücünün” simülakraları, onları an’anevî toplumda doğal olarak ortaya çıkan bu “iktidar” mekanizmalarından ayıran ve mevcut halkın oluşan hiyerarşiyi içselleştirdiği sosyal yapılarıdır. Bu yapılara iktidar dikeyi, devlet ideolojisi, tarihi mit, karizmatik lider, “geleneksel yapı” ve etniklik dâhildir.

Anahtar Kelimeler

Doğu, Batı, an’ane iktidarı, mecburi dayanışma.

Bu makale, Doğu'nun sosyo-politik alanda yaygın olarak temsil edilen “gelenekselcilik” olgusunun sosyo-antropolojik açıdan yorumlanmasını ele almaktadır. Bu olgu antropoloji disiplini içinde incelenen “an’anevî toplum” açısından yorumlanmaktadır. Tarihsel içinde

sosyo-kültürel dinamiklerdeki farklılıkları yazar “Batı-Doğu” ayrımının temelini yerleştirmiştir.

Batı ve Doğu “toplum” ile “kültürleri” tarihsel dinamiklerde oynadığı role ilişkin farklı algoritmalara sahiplerdir. Eğer Batı'nın modernleşme evresinde an’anevî toplumun çö-

* Боcharов Виктор Владимирович, доктор исторических наук, профессор, Санкт-Петербургский Государственный университет, восточный факультет.

küşü kendine uygun bir kültür geliştiren (ekonomik, siyasi, hukuki) sosyal bireyselleşmeyi ikmal eden iç nedenlerden dolayı yaşandıysa, Doğu'nun modernleşmesi bu kültürel gerçeklikleri ödünç alarak (zorla veya gönüllü) gerçekleştirmiştir. Ancak, ödünç alınan bu "kültür", reformcuların beklediği gibi toplumsal ilişkileri (toplumu) dönüştürmez. Özellikle, bu devletlerin sosyo-politik pratiğinin gösterdiği gibi, Batılı değerlerin Doğu toplumuna uygulanması, her yerde "kaosa" ve devletçiliğin çöküşüne yol açar. Bu nedenle, siyasal elitler er ya da geç "arkaikleşme" değil de "gelenekselleşme" yolunu tercih ederler. Bu durum, toplumun ilerlemeci gelişimi için gerekli bir ön şart olan "an'anevî iktidar" mekanizmalarının içtimai dayanışma amacıyla bilinçli olarak kullanılmasını sağlar. **Bu makale, konferanstaki raporun materyalleri esas alınarak hazırlanmıştır "Batılı Olmayan Toplumlarda İktidar ve Şiddet" Moskova Ekonomi Yüksekokulu, M., 19-20 Nisan).*

Dünyanın Doğu ve Batı olarak bölünmesi, coğrafi konumu gereği değil, ekonomi, siyaset ve hukukta tezahür eden insanlığın tarihsel gelişim modellerindeki temel farklılıkları yansıtır. Batı toplumunun modernizasyon süreci yüzyıllarca esas olarak iç dinamiklere dayanır. Kamusal mülkiyetin hakimiyeti, yaş ve cinsiyet prensipleri, akrabalık üzerine kurulu sosyal kurumlar ve akıl dışı ideolojilerle geleneksel toplum, sanayi toplumuna ulaşmaya çalışır. Geleneksel toplumun "İdeal türü" (M. Weber), özel mülkiyete dayanan rekabetçi ekonomisi, siyasi alanda güçler ayrılığı ve hukuki alanda "insan hakları" önceliğiyle ifade edilir. Konu tabii ki "ideal tip" ile ilişkili olarak, Batı ile bağdaştırdığımız bir toplumda da "geleneksel" toplumu belirleyen özellikleri görürüz. Örneğin, Amerikalı antropolog ABD kongresinde "yaşlıların" ("yaşlı" kongre katılımcıları ve ilk kez seçilen "gençler") hakim olduğunu ve ABD'nin yasama organlarında ik-

tidarın nesilden nesile geçen yeterince soyun olduğunu belirtir (Kennedy, Roosevelt, Harri-son vb.). Bunlardan birçoğunun kamusal davranışlarında, arkaik liderlerin tipik modelleri (şamanlar, peygamberler, büyücüler, vb.) görülmektedir. Bütün bunlar elbette Amerikan toplumunu tanımlamayan "periferik" özelliklerdir (Weatherford, 1981).

Geleneksel sosyal kurumların çöküşüyle devam eden Batı'nın modernizasyon evresi, kitle- sel olarak "geleneksel toplumu ilkel özgürlük-lerini kısıtlayan insan varlığı ve topluluğundan ayrılan" "egoist kişilikler" ortaya çıkarmıştır. İnsanlar kendilerini sosyal statülerinin önceden belirlendiği sosyal-akraba gruplarıyla (klanlar, soylar, kabileler) ilişkilendirmeye son vererek, insanlar arasında çıkardan başka ilişki kalmadığı için buna dayalı yeni gruplar oluşturmuş-lardır" (Marx, 1955, s. 420).

Hobbes'un ifadeleriyle "herkesin herkese karşı savaşıyla" sonuçlanan Batı'daki gelenek- sel yapının çöküşü E. Durkheim'in "organik" olarak adlandırdığı yeni tip bir sosyal dayanı- şma ortaya çıkarmıştır" (Durkheim, 1996). Bu, "bencil kişilikleri" birleştiren ahlaki değerlerin oluşmasını sağlayan telafi edici mekanizmalar sayesinde gerçekleşmiştir. Bu mekanizmalara "kapitalizmin ruhunu" içine çeken Protestan- lık, iş bölümü esnasında ortaya çıkan mesleki ahlaki kodlar, daha sonra "ulus devlete" dönü- şen mutlakiyetçiliğe aittir. Ulus devlet, "ulusal dayanışma"yı sağlayan tek bir kültürel alanın oluşumunda önemli rol oynayan eğitim sis- temi, "insan haklarına" dayanan ortak bir dev- let mevzuatı yaratmıştır. Bunlar, Batı'nın mo- dernizasyon sürecinin en genel özellikleridir ve sonuç olarak Batı devletinin ("ideal tip") ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Doğu'nun modernizasyonu üç asır içinde gerçekleşir (18-20.yy). Doğu'da modernleşme Batı'da olduğu gibi, geleneksel toplumun iç şartlardan dolayı parçalanmasının bir sonucu

olarak değil, dış (kapitalist/endüstriyel) şartların etkisi altında gerçekleştirilmiştir. Bu, toplumun tamamen farklı bir tarihsel dinamiğidir (evrim/gelişme) (Boçarov, 2011; Boçarov 2012). Doğu, ekonomik, siyasi ve hukuki kültürü, içtimai ilişkileri yeniden düzenleyeceğini hesab ederek isteyerek veya zorla Batı'dan bunları ödünç alır. Ancak, uygulamada görüldüğü üzere bu Doğu'nun beklentilerini karşılamayacaktır. Hatta ekonomik göstergelere göre Doğu'nun gelişmiş ülkelerinde bile devlet; ekonomiye hâkim, kişiler; toplumsal değerlere tâbi, “sivil toplum” ya hiç yoktur ya da pasif rol oynamaktadır. Sonuç olarak, otoriterlik, siyasette çoğunlukla sözde “taklit/şekli demokrasiler” şeklinde temsil edilirken, “insan haklarını” deklare eden hukuk ise çalışmaz. Bunun yerine saha çalışmalarının gösterdiği gibi, halk tarafından meşru olarak kabul edilen “teamül hukuku” geçerlidir (Boçarov, 2013).

Bu durum oryantalistler tarafından Doğu'nun belirleyici bir husûsiyeti olarak görülen “gelenekselcilik”le bağdaştırılmaktadır (Vedniye... 2011, s.16). İlim adamlarının Doğu ile ilişkili olarak “gelenek/gelenekselcilik” sorununa olan ilgileri 20. yüzyılın ilk yarısında doğmuş, 70-80'li yıllarda “gelenekselcilik” adıyla özel bir ilmî disiplin ortaya çıkmıştır. Bu, Doğu'nun “geleneksel toplumunu” “sanayi” topluma dönüştürmek için küresel sosyo-politik uygulamaların anlaşılmasından kaynaklanmaktaydı. “Gelenek” ve “modern” arasındaki ilişki, 1960'lardan itibaren Doğu'nun gelişimini anlatan modernleşme teorisinde daha açık şekilde gösterilmiştir. Başlangıçta “modern”, gelenekle mücadelede tartışmasız favori olarak görülürken, daha sonra “gelenekle” olan ilişkisiyle onun modernleşme evresindeki rolü değişmiştir. Bunun nedeni, 70-80'li yıllarda bağımsızlıktan sonra Batılı modelleri benimseyen birçok ülkenin “geçmişe” dönerek “geleneği” modernleşmenin temeli ilan etmiş olmasıdır (Afrika sosyalizmi). “Gelenek-

selcilikle, modernleşmek” ifadesi geniş olarak kullanılmaya başlamıştır.

Felsefi temelin her türlü evrim (Marksizm, modernleşme teorisi) olduğu gelenekle, reformcuların ilişkisi “kalıntı, arkaik, geçmiş” ile eşdeğerdir. Bu bağlamda, “gelenek” kavramının içeriği açıklanmamakta, anlaşılır olduğu varsayılmaktadır. Ancak “geleneksel” olan hakkında (eski, arkaik) “yeni” olanın toplumda ortaya çıkış zamanını incelemeyen konuşmak oldukça zordur (Girenko 1991, s. 4-61). Bu nedenle, burada “gelenek” özellikle bilimsel bir anlam ifade etmez, aynı modernizasyon teorisi çerçevesinde sıklıkla kullanılan “an'ane ve yeniliğin etkileşimi”, “an'ane ve yeniliğin simbiyozu” ise içeriksizdir.

Başka bir yaklaşım, “geleneğin” mitleştirilmesidir; Alman romantizmi çıkışlı ve bir zamanlar etnik toplulukla birlikte ortaya çıkarak, tarih boyunca devam eden “ulusal ruha” dayanan irrasyonel anlayış ile ilgilidir (Herder -18. yüzyıl). Bu yaklaşımın parlak devamcısı R. Genon (1886-1951), “geleneğin” pozitivist yorumuna şiddetle karşı çıkarak, “geçmişe ait her şeyi barındıran cahillerin geleneği” olarak adlandırdıyordu (Genon, a). Düşünürün bakış açısına göre geleneği, “insanların seviyesine indirmek mümkün değildir, çünkü gelenekler insanüstü düzenin unsurlarını taşır”. Geleneğe mistik bir anlam yükleyen Genon için; “gerçek gelenek halkın ruhundadır ve modern dünyada kutsal bir karaktere sahiptir”. Genon “geleneği” sadece Doğu ile bağdaştırır (Genon, b).

Genon'un fikirleri bir derecede E. Shils ve S. Eisenstadt'ın toplumun ürettikleri veya ödünç aldıkları yeniliklerden beslenen “değerlerin kutsal özelliklerinin” toplandığı “toplumun merkezi” veya “merkezi bölge”nin varlığı fikirlerini andırır (Eisenstadt 1973, s.138-139). Bu nedenle, “geleneği takip etmek, aslında, önceki nesillerden alınan miras üzerinde çeşitli varyasyonlar gerçekleştirmektir” (Shils, 1981, s. 13, 15). Genel

olarak, gelenek de Doğu'nun gelişimini belirleyen kişisel olmayan mistik bir güç olarak görünmektedir.

Gerçekten de "geleneği" zamanla ilgili bir ölçüye bağlayan pozitivist anlayış pek de ikna edici görülmemektedir, zira, belirli bir zaman diliminde ortaya çıkan "yenilikler", belirli bir süre sonra "geleneğe" dönüşmektedir. Örneğin, Doğu ülkelerinde bağımsızlığa kavuşan ülkeler, bağımsızlık sonrası ödünç aldıkları Batılı siyasi kurumlar, zaman içinde kendi kültürlerine özgü bir otoriterliğe dönüşmüştür. Bu sebeple, Genon'un fikirlerinin bugün Rusya'da tekrar canlanması tesadüf değildir (Averyanov, Dugin, vb.). Bu olgunun bilimsel (pozitivist) bir açıklama gerektirdiği, kısacası "geleneğin büyülenmesi" gerektiği düşünülmektedir.

Modern Doğu'nun gelenekselliği, bir yandan "an'anevi toplum" ile, diğer yandan da Doğu'nun herhangi bir devletinin karşılaştığı "sosyal dayanışma" sorunuyla ayrılmaz bir şekilde ilişkilidir.

An'anevî toplum, Doğu'nun temeli, modernleşmesinin ise başlangıç noktasıdır (Batı'nınki gibi). Siyaset bilimciler ve sosyologlar, bilimsel çıkarılarının kapsamına girmemesi nedeniyle son derece nadiren geleneksel topluma yönelirler. Antropologlar (etnograflar), bu oluşumun sosyal dayanışmayı uygulayan "geleneğin gücü" ile sıkı bir şekilde düzenlendiğini bilirler (Boçarov, 1992, s.23-21). Bu "iktidarı", içinde bireylerin, grupların farklı yetkiye sahip olduğu, bununla da muktedirlere psikolojik egemenlik sağlayan bir çeşit "iktidar alanı" olarak tezahür eder.

"İktidar alanı" potansiyel sorunları ekonomik, sosyal, ideolojik ve davranış unsurları aracılığıyla oluşturulur (Boçarov, 2006a, s.172-224). Semboller ve ritüeller, müzikal ritim, dans, yeminler, taklit ve imitasyon yoluyla güç hiyerarşisinin bilinçsiz bir şekilde benimsenmesini sağlar. "Geleneksel iktidarın" ideolojik güvencesi olan kutsal geçmiş (atalar kültü), geleneksel

toplumun üyelerinin davranışlarını etkili bir şekilde düzenleyerek, belirlediği normların ihlali son derece nadir görülür (Boçarov, 2006b, s.274-305; 2006b, s. 226-238).

Şimdi, Doğu devleti için bir meydan okuma olan *sosyal dayanışma* konusundan bahsedelim. Burada Batı uygarlığının etkisi altında yürütülen geleneksel toplumun gerilemesi, Marx'ın yazdığı "bencil kişilikler" kitesini ortaya çıkarır. Bu, artık uzak kırsal alanlarda bile, insanların davranışları geleneksel sayılmaz, daha ziyade bu davranışlar "değer-rasyonalitesi" (M. Weber) olarak değerlendirilebilir, çünkü küreselleşme şartları altında neredeyse herkes diğer davranış stratejilerinin varlığını bilir, sadece bazı nedenlerden dolayı "değer" olarak kabul edilen "gelenekseli" seçerler.

Doğu'nun modern temsilcilerinin bilincini yaş, yaşadığı yer (şehir, köy), eğitim, iş vb gibi şeylere bağlı hayatın farklı modellerinden oluşan yama bir battaniyeye benzetebiliriz. Bununla beraber geleneksel bu tip dayanışmayı temin eden mekanizmaların gerilemesiyle insanların bölünmesinin artışından sonra yeni bir pozitif kolektifleşme yaşanmaz. Antropologlar, bunu burjuva sınıfının davranışlarını analiz ederken, ahlakî tutumlarının "Protestan etiği" ideallerinden çok uzak olduğunu farketmişlerdir. Haksız bir şekilde elde edilen "zenginlik" kınanmaz, hatta kamuoyu tarafından övülür. "Dürüstlük" "yaşamayı bilememek", hatta aptallık olarak görülür (Boçarov, 2012, 19-32). Siyasetçiler ve "oligarklar" tarafından silahlı gruplara yapılan ödemelerle işlenen cinayetler, saldırılar, "siyasi gangsterlik" buraya dayanır. Tam da burada halkın zihnine ulusal (devlet) kimlik değil, soy, klan, kast, kabile, bölgesel kimlik hâkim olmaya başlar.

Bu haliyle ski kolektif dayanışma biçimlerinin çöküşü, Doğu'ya Batı'da olduğu gibi devletin gelişimini sağlayacak telafi edici mekanizmalar sağlamaz. Bu nedenle topluma istikrarı

sağlayan araç, ancak zorunlu dayanışmadır; yani siyasi elitlerin toplumu dayanışma içinde tutmak için “an’ane iktidarının” bilinçli bir şekilde kullanmasıdır. Bu mekanizmalar veya “*an’ane iktidarının*” *simulakrası* onları geleneksel toplumda doğal olarak ortaya çıkan bu “güç” araçlarından ayıran ve mevcut hiyerarşinin aktörler tarafından içselleştirilmesini sağlayan sosyal yapılarıdır. Söz konusu mekanizmalara şunlar aittir:

1. Liderlik aşamasında ortaya çıkan ve en başta kişisel sadakat olarak kendi kanunlarına göre faaliyet gösteren “**otorite hiyerarşisi**”. Bunun için özel ritüeller sırasında “Bağlılık yeminleri” (sadakat) edilir (Solovyov 2001, s. 104). Modern Doğu toplumlarında, hiyerarşi “sivil toplum” kurumları da dahil olmak üzere bütün faaliyet alanlarına nüfuz eder ve “Batı standardına” göre demokrasi yerleştirme çabaları, kaos ve devletin gerilemesiyle sonuçlanır. Lâkin “medeniyet etalonuna” uyum sağlama çabası yaygın olan “imitasyon demokrasi” (çakma demokrasi) ile neticelenir. Doğu’da yaygın olan ordunun demokrasinin kalesi olması da (Türkiye, Mısır, birçok Latin Amerika devletleri) paradoksaldır. Görünüşe göre, sonuçta devlet, Doğu’nun tabiatına özgü bir görünüm kazanır. Bu konuda en çarpıcı örnek, Avrupalılaşıma yolunda uzun yıllar süren çileden sonra kendi doğal varlığını kazanmaya başlayan Türkiye’dir.

2. **Karizmatik liderlik**. Bu liderlik türü yaygın olarak geleneksel toplumda yaygın olarak görülür (şamanlar, peygamberler, şifacılar, liderler, vb.). Onların gücü “geleneğin gücü” çerçevesinde oluşan, yöneten ve yönetilen davranışlarının asimetrisiyle sağlanır (Boçarov, 2006). Yani, yönetenler yönetilenlere etkili bir psikolojik baskı uygularlar. Modern Doğu toplumunda, konsolidasyonun en önemli unsuru hükümdar olmakla, hükümdar mutlaka karizmatik özelliklere sahiptir, ancak “doğal yöne-

ticilerin” aksine, bu özelliklere sahip olma ihtiyacının da farkındadır. Doğu devletlerinde neredeyse kaçınılmaz olarak, yönetime şiddeti kullanma fırsatını veren anayasa değil, mutlak otoritedir. Bu nedenle, kişisel niteliklerden yoksun olsa bile, lider karizması medya, sanat ve edebiyatta yansı bulur. “Ulusal liderin” karizmasının olmaması bütün devlet yapısını istikrarsız kılar. Örneğin, Bin Ali ve Mübarek’in yaşlılığı, “Arap Baharı” zamanında rejimlerinin kaderini belirleyen etkenlerden biri olmuştur.

3. **Devlet ideolojisi**. Devletin istikrarı için herkesin aynı fikirde olduğu herhangi bir “-izm” ideolojisinin gerekliliğinden Mao Zedong bahseder (Pantsov, 2012, s.135). Doğudaki ideolojiler, bilimsel otoriteye (Marksizm) dayananlar bile, kaçınılmaz olarak dini bir statü kazanırlar. Bu ideolojiler bir şekilde yeryüzünde “Tanrı Krallığının” inşasına odaklanmışlardır. İdeolojiler genellikle liderlerin karizmasının bir parçası olarak onların ismini taşıy (Maoizm, Leninizm, Stalinizm, Mobutuizm, vs). Bu ideolojiler, “gelenk iktidarına” has arketip fikirleri hareket geçirerek, toplumu bilinçsizliğe sürükler. Halk, ideolojiyi; bayrak, marş, arma vs. benzeri kutusal politik semboller aracılığıyla algılar. İktidar, bu sembolleri kaybedilmesi veya onlara hakaret edilmesi durumunda yaptırımlar ve kanunlarla korur (Boçarov, 2006b).

Bu hususta devleti en önemli rolü, tarihiyle ilgili kitlesel gösteriler, bayram kutlamaları, kahramanları anma vs. gibi ritüeller düzenlemede oynar. Burada, arkaik analoglarda olduğu gibi, bilginin bilinçsizce algılanmasını sağlayan uygulamalar aktif olarak yer alır: müzik ritmi, şarkı söyleme, dans, yeminler vs. İrade egemenliğini etkili bir şekilde yöneten psiko-fizyolojik yasak mekanizmasını “çalıştıran” tabu da önemli bir yer işgal eder. Tabu, iktidar ilişkilerinde yöneten ve yönetilenlerin psikolojisini düzenlemek için gerekli olan “mesafenin” gerekliliğini vurgular. Buna gıdalar, cinsel ve mekansal (ma-

kam arabası flaşörleri, liderleri için özel yol şeritleri) vb. tabular dahildir.

4. Tarih efsanesi. Tarihsel olarak, “gelenek iktidarına” hizmet eden ilk ideoloji, yaşlıların iktidarının meşruiyetini sağlayan ata kültürüdür (Boçarov, 2006b). Ataların refahının bağlı olduğu düşünülen atalara tapma, modern Doğu’da modern siyasi gerçeklikleri meşrulaştıran tarihi kutsallaştırma şeklinde var olmaya devam etmektedir. Reformcu elitlerin (örneğin Marksist rejimler) tarihi reddetme girişimleri, her zaman ata kültürüne (Kutsal Mezar, ritüel uygulamalar, anma törenleri) benzer şekilde yeni bir tarihsel efsane yaratır. Tarihsel efsane, toplumsal bütünleştirici bir unsur olmakla, ortaya çıkan yeni devlet, tarihi yeniden yazarak, “atalarını” arayarak, ortak bir “tarihsel kader” inşa eder. Bu efsanenin önemli unsuru, bu “kaderi” bilinçsiz yığınlara, bu şekilde ulusal kimlik oluşturan duygulara bağlayan bayramlardır.

“Tarihsel adalete” itiraz, devletlerarası ilişkilere de yansdığı görülür. Örneğin, tarihe ait itirazlar- Doğu Asya’da (Japonya, Çin, Güney Kore, Tayvan) toprak anlaşmazlıklarında esas argümandır (Gritsenko). Doğu ve Batı uygarlıkları arasındaki çatışma, özellikle canlı bir şekilde temsil edildiği modern siyasi gerçeklerin meşrulaştırılmasındaki “tarihi” ve “hukuki” yaklaşımlarda açıkça görülür.

5. Yeni “geleneksel” Yapıların ve Etnikliğin İnşası. Doğu devletlerinde nüfusu birleştirmek için kullanılan “geleneksel toplumda” önemli bir simulakrası, geleneksel toplumda (soy, klan, kabile) kolektifleştirmenin temelinde hizmet edecek olan akrabalıktır. Doğu’nun modern devletlerinde an’anevî sosyal kurumların canlanması olarak “yeniden gelenekleştirme” hakkında pek çok şey yazılmaktadır. An-

cak, bu “an’anevî kurumlar” arkaik oluşumlar değil, akrabalık birlikleri olmayan, genellikle yatırımcı finansçılar veya siyasetçilerin kendi çıkarları için kullandıkları bölgesel, ya da dostluk veya kişisel sadakat prensibine dayanarak oluşan “yeni klanlardır”. Akrabalığın sembollerine sadece siyasetçiler değil, kendi çıkarlarını destekleyen grupları oluşturarak çete liderleri ve mafya örgütleri de başvurumaktadırlar. “geleneksel” yapıları kendi çıkarları için kullanmak için sömürgecilerin de başvurdukları bir olgu olduğunu belirtmeliyiz. Hindistan’da, örneğin, idari yöntemlerle ülke bağımsızlığını kazandıktan sonra, yerel politikacılar tarafından “iktidar ve ayrıcalıklara erişmek için” “kastlar” kullanılmaya başlamıştı (Uspenskaya 2010, s.337-338).

Sömürgeciler, örneğin, insanların kendilerini bir soy, klan veya kabile ile tanımlayan sömürge Afrikası’nın doğusunda bulunmayan bir etnos olgusu yaratarak, yönetmeyi kolaylaştırmak için İngilizler, sömürgeci bir yapıda yaşayan halka zamanla orada kök salan etnonimler vermişlerdir. Bu olguyu kolonilerin bağımsızlık kazanmasından sonra yerel siyasetçiler seçimlerde iradelerine dayandıkları “etnosları” hızlı bir şekilde yeniden üretmeye başlamışlardı. Araştırmacıların gözleri önünde bu “etnosların” verilerini oluşturan köken, ortak tarihsel kader vb. mitler ortaya çıkıyordu.

Doğu’nun sosyo-politik uygulamaları, istikrarın sağlandığı bu devletlerde toplumsal dayanışmanın sadece gelenekleşme yoluyla mümkün olduğunu açıkça göstermektedir. Gelenekleşme “arkaikliği” temsil etmez, onsuз gelişimin imkânsız olduğu geleneksel toplumdaki iktidar ilişkilerini tanımlayan “an’ane iktidarının” mekanizmalarının bilinçli/rasyonel kullanımını temsil eder.